

**ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ
ΤΟΥ ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ κ. ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΠΙΕΝΟΥ
ΣΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΑΡΚΑΔΙΚΟΥ ΟΡΧΟΜΕΝΟΥ**

1^η Δεκεμβρίου 2008

Δ Ι Α Ζ Ω Μ Α

**Σωματείο «ΔΙΑΖΩΜΑ», Μπουμπουλίνας 30, Τ.Κ. 106 82, Αθήνα
www.diazoma.gr / info@diazoma.gr**

Δευτέρα 1^η Δεκεμβρίου

Την Δευτέρα 1η Δεκεμβρίου 2008 ξεκινήσαμε μαζί με τον κ. Χρήστο Λάζο, ιδρυτικό μέλος του «ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ» για τον Ορχομενό Αρκαδίας.

Εκεί μας περίμεναν ο Προϊστάμενος της ΛΘ' ΕΠΚΑ κ. Μιχάλης Πετρόπουλος, η αρχαιολόγος και αναπληρώτρια Έφορος κα Άννα Καραπαναγιώτου, ο δήμαρχος Λεβιδίου κ. Θανάσης Καβουρίνος και η διευθύντρια του Θεατρικού Οργανισμού Τρίπολης κα Γεωργία Δάλκου Προορισμός μας το αρχαίο θέατρο.

Από αριστερά διακρίνονται, Θανάσης Καβουρίνος, Άννα Καραπαναγιώτου, Σταύρος Μπένος, Μιχάλης Πετρόπουλος, Γεωργία Δάλκου και Χρήστος Λάζος

Ανάμεσα στα τέσσερα σωζόμενα αρχαία θέατρα της Αρκαδίας αυτό του Ορχομενού έχει την καλύτερη θέα. Διαμορφωμένο στην πλαγιά του λόφου της ακρόπολης της αρχαίας πόλης προσφέρει μία πανοραμική άποψη της εύφορης πεδιάδας του Ορχομενού και της Κανδήλας που απλώνονται βόρεια και νότια του μνημείου.

Άποψη του θεάτρου με την υπέροχη θέα του

Πρόκειται για το πρώτο μνημείο που συναντά ο επισκέπτης καθώς εισέρχεται στην άνω πόλη του Ορχομενού, σε υψόμετρο περί τα 800μ. Για το **κοίλο** του μνημείου χρησιμοποιήθηκε ο φυσικός λόφος.

Άποψη του κοίλου

Ισχυροί αναλημματικοί τοίχοι από λευκό ασβεστόλιθο, κατασκευασμένοι κατά το ακανόνιστο πολυγωνικό σύστημα τοιχοποιίας, ορίζουν το βόρειο και το νότιο πέρασ του τμήματος του Θεάτρου που προοριζόταν για τους θεατές. Πάντως, η ακριβής περιφέρεια του κοίλου δεν έχει προς το παρόν εντοπιστεί. Με βάση τα μέχρι στιγμής δεδομένα το Θέατρο του Ορχομενού υπολογίζεται ότι διέθετε πάνω από 40 σειρές εδωλίων και ότι η χωρητικότητά του υπερέβαινε τους 4.000 θεατές. Ίχνη διαζώματος δεν έχουν εντοπιστεί αλλά το πιθανότερο είναι ότι υπήρχε τουλάχιστον ένα. Με κλίμακες που ξεκινούν από το ύψος της ορχήστρας, το κοίλο διαιρείται σε πέντε κερκίδες. Σήμερα διατηρούνται μόνο δέκα σειρές εδωλίων από το κατώτερο κεντρικό τμήμα του κοίλου και τρεις κλίμακες.

Η προεδρία είναι κατασκευασμένη από λευκό μάρμαρο και αποτελείται από επιβλητικά καθίσματα.

Στην πλάτη δύο καθισμάτων της προεδρίας διατηρείται τμήμα της ακόλουθης επιγραφής: *[ο δείνα] Επιγένεος αγωνοθετήσας Διονύσωι.*

Η εντυπωσιακή προεδρία

Η μορφή των χαρακτήρων την τοποθετούν χρονολογικά στον 4^ο-3^ο αι. π.Χ. Από την επιγραφή μαθαίνουμε ότι τα έδρανα της προεδρίας κατασκευάστηκαν με έξοδα κάποιου (το όνομά του θα ήταν χαραγμένο σε ένα από τα μη σωζόμενα έδρανα), γιου του Επιγένους, ο οποίος είχε διατελέσει αγωνοθέτης, δηλαδή υπεύθυνος αξιωματούχος για την διοργάνωση και διεξαγωγή δραματικών αγώνων προς τιμήν του θεού Διόνυσου

Από επιτόπιες παρατηρήσεις προκύπτει ότι τα εδώλια της δεύτερης σειράς είναι πιο επιμελημένα από αυτά των υπολοίπων σειρών. Τα εδώλια αυτά είναι σύνθετης διατομής, αποτελούνται δηλαδή από το καθαυτό κάθισμα πάνω στο οποίο κάθεται ο θεατής και από την πλάκα του διαδρόμου που λειτουργεί ως υποπόδιο

Τα εδώλια της 2^{ης} σειράς με το υποπόδιο

Στην άνω επιφάνεια του κυρίως καθίσματος δεν υπάρχει η φαρδιά εγκοπή που συναντάται συνήθως κατά μήκος της οπίσθιας παρυφής του. Χαρακτηριστική επίσης είναι η πρόσθια όψη των καθισμάτων. Μία ταινία περιτρέχει την άνω οριζόντια πλευρά όλων των εδωλίων καθώς και τις εξωτερικές κάθετες πλευρές των δύο γωνιακών καθισμάτων της κάθε κερκίδας. Η επιφάνεια του λίθου παραμένει αδρά λαξευμένη και παρουσιάζει ελαφρά κοιλότητα. Εξάλλου ο διάδρομος που σχηματίζεται μεταξύ της πρώτης και της δεύτερης σειράς των εδωλίων εδράζεται σε βάση αποτελούμενη από μικρούς λίθους διαφορετικού μεγέθους και είδους.

Τα υπόλοιπα εδώλια του κοίλου είναι απλούστερης κατασκευής. Τις έδρες αποτελούν ασβεστολιθικές πλάκες, των οποίων οι άκρες εδράζονται σε αντίστοιχες μικρότερου μεγέθους. Ο τύπος αυτός θεωρείται απομίμηση ξύλινου πρότυπου ενώ κατά πάσα πιθανότητα στη χρήση του οδήγησαν λόγοι οικονομίας υλικού και χρημάτων.

Ο κύκλος της **ορχήστρας** έχει διάμετρο 20,60μ. Δεν έχουν βρεθεί ίχνη πλακόστρωσης γεγονός που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι ήταν στρωμένη με χώμα. Το πλέον χαρακτηριστικό στοιχείο της ορχήστρας του θεάτρου είναι η ύπαρξη δύο μαρμάρινων θρόνων πάνω σε συμφυή ορθογώνια πλίνθο, οι οποίοι προορίζονταν πιθανόν για τους ανώτερους θρησκευτικούς λειτουργούς. Φέρουν ανάγλυφη διακόσμηση στην πρόσθια και στις πλάγιες όψεις, απομίμηση διακοσμητικών στοιχείων από επίπλωση.

Κατά τους ανασκαφείς το αρχικό ύψος του ερειπίου των θρόνων ανερχόταν στο 1μ. περίπου. Παρατηρείται επίσης η ύπαρξη οπών στην πρόσθια όψη του ερειπίου (πλάτη του καθίσματος), που ίσως να έχουν σχέση με την περαιτέρω διακόσμησή τους. Πιθανότατα υπήρχαν συνολικά πέντε θρόνοι προεδρίας, όπως συνηθίζεται στα θέατρα αυτής της περιόδου (Ωρωπός, Πριήνη). Σήμερα σώζεται η πλίνθος ενός τρίτου θρόνου. Μεταξύ των θρόνων υπάρχει μεγάλος στρογγυλός βωμός πάνω σε λίθινη τετράγωνη πλίνθο. Φέρει την επιγραφή : *Ομονοίας* .

Πιο κοντά στο κέντρο της ορχήστρας σώζεται τμήμα αράβδωτου κίονα χωρίς βάση. Δεν είναι γνωστή η λειτουργία του αλλά ούτε και αν αυτή είναι η αρχική του θέση.

Το συγκρότημα **προσκήνιου-σκηνής** είναι λίθινο. Το προσκήνιο, που καταλαμβάνει και τμήμα της ορχήστρας, αποτελεί μία στοά μήκους 13.35 μ. και πλάτους 3μ. περίπου, της οποίας είναι ορατός μόνο ο στυλοβάτης αποτελούμενος από ασβεστολιθικές πλάκες. Κατά τους Γάλλους ανασκαφείς, έντεκα μαρμάρινες βάσεις κίωνων ήταν αρχικά τοποθετημένες επί του στυλοβάτη σε απόσταση 1.17μ. η μία από την άλλη.

Η σημερινή εικόνα του προσκήνιου και της σκηνής

Ήταν τετράγωνου σχήματος, με μήκος πλευράς 0.32μ. και έφεραν ξύλινους κίονες, που με τη σειρά τους κατά πάσα πιθανότητα στήριζαν ένα ξύλινο λογείο. Από αυτές τις βάσεις σήμερα σώζεται μόνο μία, μετακινημένη μέσα στην ορχήστρα. Η σκηνή κατά τις ανασκαφές αποκαλύφθηκε στο ύψος της θεμελίωσης. Είναι ομοίως κατασκευασμένη από ασβεστόλιθο και αποτελείται από δύο παράλληλους μεταξύ τους ορθογώνιους χώρους, μήκους 13.25μ. και πλάτους 3.10 και 4.20μ. αντίστοιχα.

Λόγω της απότομης κλίσης της πλαγιάς φαίνεται ότι τμήμα του συγκροτήματος της σκηνης λειτουργούσε και ως ανάλημμα.

Το θέατρο λόγω της μεγάλης φυσικής κλίσης του εδάφους διαθέτει **σύστημα αποστράγγισης των όμβριων υδάτων**.

Το σύστημα της απορροής των υδάτων

Στο νότιο τμήμα του κοίλου σώζεται ο λίθινος κτιστός αγωγός απορροής όμβριων υδάτων σε συνολικό μήκος 22.7μ. και με πλάτος 1μ., που ακολουθεί την κλίση του εδάφους με κατεύθυνση από δεξιά προς αριστερά. Ξεκινά από ανώτερο σημείο του κοίλου και καταλήγει κοντά στο συγκρότημα σκηνης-προσκηνίου του θεάτρου. Είναι εξολοκλήρου χτιστός από κατεργασμένες ασβεστολιθικές λιθόπλινθους.

Το σύστημα περιελάμβανε επίσης μικρότερους αγωγούς απορροής των υδάτων που είναι επίσης λίθινης κατασκευής. Ένας από αυτούς, πλάτους 0.20μ. περίπου, ακολουθεί πορεία παράλληλη προς το ανατολικό ανάλημμα του κοίλου σε μήκος 7μ. περίπου. Ο οχετός της ορχήστρας δεν έχει προς το παρόν αποκαλυφθεί αλλά ένα μικρό τμήμα του είναι ορατό στο νοτιοανατολικό άκρο του κοίλου. Από αρχαιολογικά στοιχεία προκύπτει ότι το θέατρο ανήκει σε ενιαία κατασκευαστική φάση, η ολοκλήρωση της οποίας χρονολογείται τον 3^ο αι. π.Χ.

B. ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ – ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Σήμερα ο χώρος που καταλαμβάνει η ακρόπολη του Ορχομενού, όπου και το Θέατρο, είναι απομονωμένος και παρουσιάζει εικόνα εγκατάλειψης και ερήμωσης. Ανήκει σε ιδιώτες, με αποτέλεσμα η οποιαδήποτε επέμβαση αναβάθμισης και αξιοποίησης των μνημείων να είναι προς το παρόν απαγορευτική. Στο αρχείο της ΛΘ' ΕΠΚΑ υπάρχει κτηματολογικό διάγραμμα των φερόμενων ιδιοκτησιών της ακρόπολης που εκπονήθηκε το έτος 1987 από την Τοπογραφική Υπηρεσία Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Αρκαδίας.

Στην παρούσα φάση, η ΛΘ' ΕΠΚΑ ολοκληρώνει τη λεπτομερή μελέτη ανάδειξης του αρχαιολογικού χώρου Ορχομενού (στο πλαίσιο της οποίας εκπονήθηκε το τοπογραφικό διάγραμμα που συνοδεύει το παρόν κείμενο), με στόχο την ένταξη της στο ΕΣΠΑ 2007-2013. Η εν λόγω μελέτη προγραμματίζεται να κατατεθεί προς έγκριση στην Κεντρική Υπηρεσία του ΥΠ.ΠΟ έως τα τέλη του 2008. Στο πλαίσιο εκπόνησης της εν λόγω μελέτης καταγράφηκαν κατ' αρχήν τα βασικά προβλήματα που εντοπίστηκαν στο χώρο, και αφορούν και το Θέατρο, το οποίο αποτελεί ένα από τα μνημεία του χώρου.

Αναλυτικά:

Η παντελής σχεδόν απουσία πινακίδων σήμανσης προς τον αρχαιολογικό χώρο από όλες τις κύριες και δευτερεύουσες οδικές αρτηρίες που οδηγούν εκεί. Το πρόβλημα αυτό συνιστά μία από τις κυριότερες αιτίες για τη μικρή επισκεψιμότητα του χώρου και των μνημείων του. Η πρόσβαση στον αρχαιολογικό χώρο και, ειδικότερα, στο Θέατρο, το οποίο πρωτοσυναντά κανείς, απαιτεί πεζοπορία για δύο χλμ. σε χωματόδρομο πρόχειρα διαμορφωμένο με εξαιρετικά απότομη κλίση, ο οποίος προσφέρεται μόνο για εξασκημένους επισκέπτες. Παράλληλα δεν υπάρχει κατάλληλος χώρος στάθμευσης οχημάτων στις υπώρειες του λόφου.

Η άγρια βλάστηση αποκρύβει συνήθως τη συνολική εικόνα των μνημείων. Απαιτείται η σε ετήσια βάση αποψίλωση των μνημείων και απομάκρυνση της ξυλώδους βλάστησης. Η πυκνή βλάστηση επίσης αυξάνει τον κίνδυνο πυρκαγιάς δεδομένου ότι στον αρχαιολογικό χώρο απουσιάζουν πλήρως μέτρα πυροπροστασίας.

Εξάλλου το γεγονός ότι η βλάστηση αναπτύσσεται συχνά ανάμεσα στο οικοδομικό υλικό των μνημείων έχει επιβαρύνει την ευστάθειά τους

Ειδικότερα και όσον αφορά στο Θέατρο:

Πρόκειται για ένα μνημείο, το οποίο έως σήμερα δεν είναι επαρκώς ανασκαμμένο και μελετημένο. Βασικά ζητήματα της αρχιτεκτονικής μορφής του παραμένουν αναπάντητα: θέση διαζώματος ή διαζωμάτων, εντοπισμός οχετού ορχήστρας, ακριβής έκταση κοίλου κλπ. Αρκεί να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει πλήρης και λεπτομερής αρχιτεκτονική αποτύπωσή του.

Η περίφραξη, που εγκαταστάθηκε γύρω από το μνημείο στη δεκαετία του 1980, είναι πλέον φθαρμένη και χρειάζεται άμεση αντικατάσταση με σκοπό, μεταξύ άλλων, την προστασία του μνημείου από την ανεξέλεγκτη βοσκή αιγοπροβάτων αλλά και από τη διαρπαγή υλικού του που καταγράφεται συστηματικά.

Διάσπαρτο αρχιτεκτονικό υλικό υπάρχει στην περιοχή της σκηνής του Θεάτρου, το οποίο δημιουργεί σύγχυση και απορίες στον επισκέπτη. Εδώλια από το κοίλο του Θεάτρου έχουν πρόχειρα παρατοποθετηθεί, προφανώς για την κάλυψη αναγκών υποδοχής των θεατών σε παραστάσεις των προηγούμενων δεκαετιών. Το ανάλημμα της ορχήστρας του μνημείου παρουσιάζει προβλήματα ευστάθειας. Την άσχημη εικόνα στο σημείο αυτό επιτείνουν και οι μεγάλοι σωροί από τα μπάζα των παλαιότερων ανασκαφών στην περιοχή του κοίλου, τα οποία αποτέθηκαν πρόχειρα στην πλαγιά όπου και το ανάλημμα της ορχήστρας.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΠΕΜΒΑΣΗΣ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ως **άμεσες** επεμβάσεις στο μνημείο προτείνονται οι ακόλουθες:

1. Αντικατάσταση της πεπαλαιωμένης περίφραξης με άλλη, νέου τύπου, εναρμονισμένης με το περιβάλλον του αρχαιολογικού χώρου.

Συγκεκριμένα, ο προϋπολογισμός του έργου που ανέρχεται σε 13.700€ περιλαμβάνει την τοποθέτηση: α) Σωληνώσεων γαλβανιζέ ύψους 2,00μ. σε σχήμα Π και σε απόσταση 2,50μ., β) πλαστικοποιημένου πλέγματος πράσινου χρώματος πάχους 3,1 χιλ. και ανοίγματος 5 εκ. και γ) δύο δίφυλλων πορτών μήκους 4μ. και ύψους 2μ. η καθεμία.

2. Απομάκρυνση μπάζων παλαιών ανασκαφών κυρίως από την περιοχή της σκηνής.

3. Τακτοποίηση, ταξινόμηση, καταγραφή, φωτογράφιση και σχεδίαση διάσπαρτου δομικού υλικού.

4. Μικρές ανασκαφικές τομές σε επιλεγμένα σημεία του μνημείου, οι οποίες θα βοηθήσουν να αποκτήσουμε μία πληρέστερη εικόνα για τη μορφή και τη δομή του μνημείου έτσι ώστε να διευκολυνθεί το έργο της αποκατάστασης του Θεάτρου.

5. Λεπτομερής αρχιτεκτονική αποτύπωση του μνημείου.

Για τις προτεινόμενες ενέργειες αρ. 2 – 5 θα απαιτηθεί κονδύλι ύψους 37.000€, το οποίο θα περιλαμβάνει τη δαπάνη για την πρόσληψη του απαραίτητου έκτακτου προσωπικού για τέσσερις (4) μήνες (τέσσερις ανειδίκευτοι εργάτες, ένας σχεδιαστής και ένας αρχιτέκτονας).

Όσον αφορά τον **μακροπρόθεσμο προγραμματισμό** επεμβάσεων στο μνημείο προτείνονται τα ακόλουθα:

1. Εκπόνηση αρχιτεκτονικής μελέτης που θα περιλαμβάνει τα εξής στάδια: α) Αρχιτεκτονική τεκμηρίωση του Θεάτρου (λεπτομερή περιγραφή του μνημείου και των τεχνικών κατασκευής του συνοδευόμενη από ολοκληρωμένη σειρά σχεδίων) και β) Καταγραφή παθολογίας (περιγραφή και σχεδιαστική αποτύπωση των βλαβών και φθορών που παρουσιάζονται στο μνημείο).

2. Εκπόνηση μελέτης δομικής αποκατάστασης του Θεάτρου. Σε αυτήν περιλαμβάνεται η πλήρης παρουσίαση των προτάσεων επέμβασης (στερεώσεις , επισκευές)στο μνημείο.

3. Σύνταξη μελέτης ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων. Η μελέτη αυτή αφορά τη βελτίωση ή/και εγκατάσταση δικτύου αποστράγγισης- αποχέτευσης των ομβρίων, δικτύου ύδρευσης και άρδευσης, που σχετίζεται με την πυροπροστασία καθώς και δικτύου ηλεκτροδότησης, που απουσιάζει πλήρως σήμερα από τον αρχαιολογικό χώρο.

Σημειώνεται ότι πηγή σχετικά με τις προδιαγραφές των μελετών που περιγράφηκαν παραπάνω αποτελεί ο «Οδηγός διαχείρισης αρχαιολογικών έργων που εκτελούνται από τις Εφορείες Αρχαιοτήτων δι' αυτεπιστασίας» του Υπουργείου Πολιτισμού (Πρώτη έκδοση: Φεβρουάριος 2008).

Άφησα για το τέλος το πιο σημαντικό και ουσιαστικό γεγονός που αφορά στο υπέροχο αυτό θέατρο. Η «ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΤΤΙΚΗΣ» υλοποιώντας τον θεσμό της εταιρικής ευθύνης αποφάσισε να «υιοθετήσει» το αρχαίο θέατρο του Αρκαδικού Ορχομενού διαθέτοντας το ποσό των 30.000 ευρώ για την προστασία, αξιοποίηση και προβολή του

Αυτή η σύμβαση πολιτιστικής χορηγίας έχει μια ξεχωριστή σημασία για το «ΔΙΑΖΩΜΑ» καθώς είναι η πρώτη που επεξεργάστηκε και υποβάλλει προς έγκριση στο Υπουργείο Πολιτισμού. Συγχρόνως, έχει τον ιδιαίτερο συμβολισμό της γιατί λειτουργεί ως παράδειγμα: ένας χρηματοπιστωτικός οργανισμός υιοθετεί ένα αρχαίο θέατρο και λειτουργεί ως καταλύτης για την κινητοποίηση όλων των αρμόδιων φορέων, των πολιτών και της τοπικής κοινωνίας, της ΛΘ' Εφορείας, των αρμόδιων υπηρεσιών του ΥΠΠΟ και του «Διαζώματος». Παράλληλα, ο Νομάρχης Αρκαδίας κ. Δημήτρης Κωνσταντόπουλος ανακοίνωσε ότι θα διαθέσει τις απαιτούμενες πιστώσεις για τη διάνοιξη της οδού πρόσβασης στο αρχαίο θέατρο.